

AZ ÚJ KÖZÉPEURÓPA GAZDASÁGI FORGALMA

HÁBORÚS HÍREK riogatva kergetik egymást és a békés munkát újabb meg újabb rémhírek nehezítik meg, pedig amúgy is zaklatott korszakban élünk, amikor a háború állandóan folyik, ha véráldozat nélkül is.

A gazdasági élet hatalmas vérkeringése, amely egyes országokat és népeket a múlt században gazdaggá tett és amely a közlekedési technika múlt századi fejlődésének olyan hatalmas lendületet is kölcsönzött, megtorpant és hadszínterré vált. A népek és nemzetek nem fegyverekkel harcolnak, habár ezeknek gyártásáról sem feledkeznek meg, hanem árukban és devizákban, amelyeknek szabad forgalmát számtalan korlátozás és szabály nehezíti meg, sőt gyakran lehetetlenné teszi. És amíg a múlt harcaiban a fegyverek döntöttek és politikai békék születtek, addig ma gazdasági tárgyalásoknál megy végbe a döntő ütközet és kereskedelmi szerződésekben fejeződik ki az eredmény.

Az európai gazdaságpolitikai törekvéseket hazai szemszögből figyelve, legelőbb a német-magyar gazdasági kapcsolatoknak sajátos alakulásával kell foglalkoznunk. Másodsorban a tengelyállamok egymásközi és a velünk leginkább kapcsolatban álló más államokkal való gazdasági forgalma érdekel itt bennünket.

A nagy európai politika két csoportra osztotta földrészünk nemzeteit és így minden oldalon súlyos veszteségeket idézett elő. A tengelyállamok a velük barátságos nemzetekkel a kapcsolatokat igyekeznek erőteljesen kiépíteni, a másik oldal államcsoportja ezzel szemben nem tud a többi európai államokkal jelentősebb gazdasági kapcsolatokra lépni, mert saját erőit éppen eléggé igénybe veszik a háború után nemcsak területileg, hanem a termelés fokozódása után mennyiségileg is megnövekedett gyarmati problémák.

Anglia és Franciaország a világháborús győzelem eredményeivel, a Németországtól elvett gyarmatokkal olyan kereskedelmi kapcsolatokat volt kénytelen létesíteni, amelyek számára részben veszteségesek. A volt német gyarmatok a világháborút megelőző esztendőben Németországgal szemben erősen aktív forgalomban álltak, mert a szerény igényű gyarmati lakosság fogyasztása közel sem volt elegendő ahhoz, hogy kiegyenlítse a Németországba vitt természeti kincsek ellenértékét. Az új gyarmatosítások 1920-ban és az ezt követő években azonban még nagyobb passzivitást voltak kénytelenek vállalni,

mert a gyarmatok lakosságának szükségleteit sokkalta meghaladó termelés fejlődése oda vezetett, hogy többet lehetett, sőt kell ma már innen elszállítani, mint a múltban.

Egy oldalról kialakult tehát az a helyzet, hogy a gyarmati termelés magas produktivitása mellett az anyaországok nem képesek gyarmataikra eleget exportálni, másrésztől Németország az elvesztett gyarmatokból származó árucikkekhez nem juthat kellő mennyiségben és új források felé kénytelen fordulni.

Az új területeken láthatólag szívesen fogadják a német gazdasági közeledést. Látszik ez abból is, hogy az egykori hűséges antantbarát Jugoszlávia is kénytelen volt eltávolodni barátaitól egy látszólag kedvező német kereskedelmi tárgyalás és egyezmény kedvéért. Kénytelen volt rá, mert barátai, — akik a saját gyarmati politikájukkal túlon túl el vannak foglalva — gazdaságilag cserben hagyták, viszont elvárták azt, hogy nagy összegekért vásároljon náluk.

Így Jugoszlávia kivitele évről évre katasztrófálisan zuhant és amíg 1929-ben 7922 millió dinár értéket szállított ki, addig 1937-ben csak 6272 millió dinár volt kiviteli értéke. A baráti Anglia ebben 493 millióval, a még barátabb Franciaország 339 millióval részesedett, amivel szemben a mai Németbirodalom területére Jugoszlávia 2722 millió dinár értéket exportált, vagyis hárommnyi értéket. Közel hasonló a helyzet Romániában is, ahol Franciaország és Anglia kivitele 1937-ben csak 4,568.334 millió lei volt, amivel szemben a mai Németbirodalom területére irányuló kivitel értéke 11,038.063 millió lei összeget ért el.

Nyilvánvaló, hogy a politikailag megerősödött német állam kihasználta a tengellyel szemben álló államok gyarmati nehézségeit és amíg ezek lassan-lassan kikapcsolódtak a délkelet európai piacról, addig Németország arra törekszik, hogy hiányzó nyersanyagait innen fedezze. Hogy nem hiába, azt nagyszerűen igazolják ezek az adatok, mert miért szállítanának ezek az államok Németországba inkább, amikor onnan csak nem nemes valutát vagy iparcikket kapnak, amivel szemben Anglia és Franciaország jórészt nemes valuták ellenében vásárol?

Igen természetes, hogy a német gazdaságpolitikai törekvések, amelyeknek célja minden áron nyersanyagok szerzésére irányult, más formában is kihatással volt a nem tengelyállamok gazdasági célkitűzéseire. A délkelet európai államok fontos vásárlói voltak ezeknek az államoknak, ami a közöttük keletkezett politikai barátság fejleménye volt. A német nyersanyagbeszerzési törekvések azonban egyben olyan természetűek, hogy ezekért a németek elsősorban és főként iparcikkeikkel akarnak fizetni, tehát inkább dömpingszerű vagy ezekhez közel álló áron adják ezeket. A nem tengelyállamok kivitele tehát kényyszerűen csökkent a délkelet európai államok felé és ennek kellemetlen kihatásai hamarosan jelentkeztek.

AZ EURÓPAI GAZDASÁGPOLITIKÁNAK magyar vonatkozásai ezekben a tényekben vannak adva. Ehhez járul még az a körülmény is, hogy a kettős Anschluss közvetlenül szomszédságunkban egy hatalmas fogyasztóterületet alkot, amely úgy érzi, hogy szükségleteinek

kielégítése elsősorban Magyarországról mehet végbe. A mi szempon-tunkból ezt a kérdést nagy mértékben megnehezíti az a körülmény, hogy a német vásárlások elsősorban nem nemes valutákban történnek, másodsorban pedig iparcikkokban; olyan iparcikkokban, amelyeket a válság éveiben sajátosan megerősödött iparunk maga is nagyszerűen elő tud állítani és amelyeket a német dömpingárakkal szemben is védenünk kell, mert iparunk megteremtésére amúgy is sokat áldoztunk. Más oldalról viszont nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a körülményt, hogy a magyar termelés nagy része nem volna elhelyezhető, ha a német piac nem venné át sokszor korlátlan mennyiségben is. Tehát bármennyire passzív is a német-magyar gazdasági forgalom reánk nézve, ennek fenntartása létérdekünk, éppen úgy, mint azoknak a délkelet európai államoknak, amelyek fejletlenebb iparuk következtében tekintélyesebb német behozatalra vállalkozhatnak.

Abban az esetben, ha valaki a magyar-német gazdasági kapcsolatok feladását sürgetné, annak számolnia kellene azzal, hogy iparunk amúgy sem erősödhet meg jobban, mert el nem helyezhető gazdasági cikkeink olyan árrömlést végeznének, amely a magyar agrárlakosság teljes tönkremenésével volna egyenlő. Ilyen adottságok között magyar gazdaságpolitikát folytatni nem könnyű munka. Ugyanakkor megvédeni az agrárérdekeket, amikor az ipari érdekek védelme is sorskérdés, növelni kivitelünket úgy, hogy ne fokozzuk a behozatal értékét, igen nehéz. Az alább felsorakozó adatok talán alkalmasak lesznek arra, hogy erről minden szemlélőt meggyőzzenek.

A megnagyobbodott Németországnak a magyar külkereskedelmi forgalomban igen komoly szerepe van. A magyar kivitel értéke 1937-ben 588,015.000 pengő volt; ennek az összegnek 42%-a ment német területre. 1938-ban 522,556.000 pengőnyi kivitel 47%-a irányult a Német-birodalmat alkotó államokba. Ugyanekkor Magyarország teljes behozatalának értéke 483,581.000 pengő, illetőleg 1938-ban 418,552.000 pengő, és ennek az értéknek 44, illetőleg 1938-ban 42%-a a Német-birodalom államaiból jött. A magyar-német árucserforgalom 1937-ben 28 millió pengővel, 1938-ban 68 millió pengővel volt aktív és ezek az aktívumok az összes forgalom aktivitásában is tekintélyes szereppel bírnak, mert 1937-ben az aktívumok egynegyedét, 1938-ban pedig kétharmadát érték el.

Egyes magyar agrártermékekben a német kivitelnek rendkívül fontos és súlyos szerepe van. A „Statisztikai Tudósító“ összeállításai alapján érdemes ezekkel részleteiben is foglalkozni és megemlíteni azt, hogy a kiviteli mérlegben a magyar toll- és pehely 85.3%-a, az élő sertés 87.9%-a, a friss hús 77%-a, a gyógynövény 76.9%-a, a vad- és vadhús 76.5%-a, a ló 74.0%-a, a friss gyümölcs 75.8%-a, a tengeri 73.7%-a, a zsír és szalonna 73.0%-a, a liszt 72.0%-a, a főzelék 71.0%-a, a vaj 68.4%-a, a vágómarha 63.7%-a, a búza 63.3%-a, a heremag 57.2%-a, a bor 59.4%-a, a rozs 52.2%-a Németországba irányult.

Vájjon hova süllyedne a magyar mezőgazdasági termelés, ha ilyen tekintélyes mennyiségek kivitelétől el kellene esnie? Könnyű megérteni, hogy egy ilyen fogyasztópiac mit jelent számunkra. Alig van mezőgazdasági cikkünk, amelynek külföldre szánt mennyiségeiből a

német állam legalább a fele mennyiséget át ne venné. Talán csak a baromfi, a hüvelyesfélék és a tojás az, amelyből az összes kivitelnek felét el nem érő rész megy csak német piacokra.

A nagy német fogyasztópiac tekintélyes mennyiségű agrárcikket vesz át tőlünk, ezzel szemben azonban tekintélyes mennyiségű iparcikket és nyersanyagokat szállít magyar földre. Azonban a magyar-német gazdasági kapcsolatok a mi szempontunkból mindig aktívak maradtak és az új területi gyarapodás után valószínűleg még aktívabbak is lesznek. Oka ennek elsősorban az, hogy az egykori Csehszlovákiával Magyarország kereskedelmi és árucseré forgalmi egyezmény hiányában csak mérsékeltebb kapcsolatot tartott fenn. A ma már német vámterületre került országrészek fogyasztása tehát sokkal inkább innen fog kielégülésre találni, mint a múltban. Ehhez járul azonban az a körülmény is, hogy a visszaszerzett magyar területekben nagyértékű nyersanyagforrásokat nyertünk és a német nyersanyagkivitel értéke ennek következtében csökkenni fog.

Magyarország például kősószükségletének 86.2%-át 1938-ban 21 millió pengő értékben Németországból fedezte, de innen származott papír- és papirosárubehozatalunk 83%-a is 18.2 millió pengő értékben. Ez a két tétel nagy összeggel fog csökkenni, sőt teljes összezsugorodása is várható.

A jelentős német kivittel szemben behozatalunkban a német termelés elsősorban iparcikkeivel jutott kifejezésre. Németországból hoztuk be 1938-ban a vasáru 93.2%-át, a fémáru 92.5%-át, a műszer értékének 93.4%-át, a villamosgép és készülékek 89%-át, a fűszer 93.4%-át, az autó 82%-át, a kőszén 76.3%-át stb.

Láthatjuk tehát, hogy a magyar behozatalban csak részben vannak olyan cikkek, amelyek hazai előállításával vagy termelésével foglalkozunk. Ezzel szemben a délkeleteurópai agrárállamok szívesen fokoznák Németországba irányuló exportokat több olyan cikkben, melynél jelenleg nekünk fontos szerepünk van. A magyar-német külkereskedelmi forgalom fenntartása tehát minden körülmények között inkább érdekünk, mint a németségnek, amelynek külforgalmában Magyarország 1937-ben csak 1.9%-kal szerepelt a behozatalban és 1.5%-kal a kivitelben. Szükségesnek tartjuk azonban egyúttal megjegyezni, hogy a német kivitelben Románia szerepe 1.5%-kal, Jugoszlávia szerepe 0.9%-kal, a behozatalban Románia 1.9%-kal, Jugoszlávia 1.5%-kal szerepelt. A magyar és román külforgalom Németországgal közel egyformán volt aktív, ezzel szemben Jugoszlávia kisebb-fokú aktivitást tudott csak elérni.

A magyar külforgalmi törekvések egészen más oldalon találják szembe magukat a német törekvésekkel. A megerősödött magyar iparnak nehézségeket okoz az, hogy Németország a délkeleteurópai államokból származó behozataláért igen alacsony áron hajlandó iparcikket szállítani. Magyarországnak az utódállamokkal szemben fennálló forgalmában, de Bulgária, Görögország viszonylatában is nagyon jelentős ipari kivitele volt, amit főként azt tett fontossá, hogy nekünk éppen ezekből az országokból nyersanyagokat kellett szerez-nünk és külkereskedelmi mérlegünk ennek ellenére passzív maradt.

A magyar-román árucsereforgalom értéke 1938-ban pl. 42.3 millió pengő értékű behozatalból és 21 millió pengő kivitelből állott. Kivitelünkben a legnagyobb szerepe a vasárúknak, vasfélgyártmányoknak, gépeknek és készülékeknek volt, ezenkívül könyv- és folyóirat-kivitelünk volt még számottevő. Az előző esztendővel szemben ezekben a cikkekben visszaesés alig érezhető és ami mutatkozik, annak is betudható, hogy ebben az esztendőben vas- és fémárúkra nekünk is fokozottabb szükségünk volt, tehát kevesebbet tudtunk exportra adni. Ezzel szemben behozatalunkban a fa és az ásványolaj a behozatali értéknek felét, illetve egyharmadát éri el. Az ásványolaj behozatalának alakulásánál megügyelhető, hogy a hazai ásványolaj-termelés máris mérséklően hatott, amivel szemben fabehozatalunk — a felvidéki erdőségek visszacsatolása következtében — csak idén lesz kisebb. A Romániából származó behozatal jelentős csökkenése esetén valószínűleg 1939-ben már egyenlegbe kerül a magyar-román fizetési mérleg is, bár az esztendő első négy hónapjában ez még nem jut kifejezésre.

A MAGYAR TERMELEST és különösképpen a gyáripari termelést éppen ezért nem hagyta érdektelenül az a tárgyalás és egyezmény, mely a német és román gazdaságpolitikusok között ez év tavaszán lefolyt és amelyet jórészt sűrű ködök burkolnak még.

A tárgyalások alapja — állítólag — az volt, hogy a németek átveszik Románia egész mezőgazdasági termelését és ezzel szemben megszervezik a román mezőgazdaságot. Az átvett árukért mezőgazdasági gépekkel fizetnek és ezek segítségével fokozzák a román mezőgazdaság termelését, aminek ismét teljes átvételét ígérik. A meglehetősen titokban tartott szerződés első cikkében erre határozott jelek vannak és különösen arról van szó, hogy Romániának fokoznia kell takarmánynövény, olajosmag és rostos növénytermelését.

Egy ilyen irányú egyezmény egészen indokoltnak látszik és annak elfogadása Románia szempontjából nagyon észszerű volt. A román termésértékesítés sokkal rosszabb körülmények között folyt, mint a magyar és a nagy német birodalom hatalmas fogyasztó tömege mind több és több élelmiszert kíván. Hogy a román kivitel szervezetlensége mennyivel rosszabb helyzetbe sodorta a gazdaságot, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy 1938-ban a kormány megengedte, hogy a gabonakivitel ellenértékéből származó devizák 30%-át az exportőr szabadon eladhassa. A román kereskedelem-politikának ez az intézkedése sokat elárul. A dolog lényegéhez tartozik ugyanis az, hogy a „negociálás“ következtében az exportőr hatalmas nyereségre tehet szert, hiszen angolfontkövetelését pl. háromszoros áron adhatja el a szabadforgalomban, mint ha a jegybanknak beszo-
gáltatná. Ugyanekkor az államot azonban kettős kár éri, mert a szabadforgalomban eladott valuták alkalmasak a tőkementésre. És mégis engedményt kellett tennie e téren, mert a mezőgazdasági termelésfelesleg már nyomasztóan hatott és az exportöröket csak ilyen eszkö-

Románia kivitelében tulajdonképpen jelentősebb szerepe csak az ásványolajnak van. Mint fentebb említettük, a Romániából származó magyar behozatalban is ennek volt fontos szerepe, rajta kívül csak a fa játszik még jelentősebbet.

A német-román árucsereforgalomban a nyersolaj szerepe azonban nem is volt olyan jelentős. A román nyersolajkivitelnek 25.4%-a ment a mai német birodalom területére, ezzel szemben az égetett italok 98.5%-a, a gyümölcs 67%-a, a mag 60.1 %-a, az élőállat 72.8%-a, a gyapjú és szőr 66.3 %-a, a kő 57.4%-a, a gabona 49.3%-a, de már a főzelék és zöldségkivitelnek mindössze csak 22.0%-a.

A német-román árucsereforgalom fejlődése Magyarországra nézve kényes helyzetet teremthet. Viszont remélhető, hogy az intenzív mezőgazdaság termékei elsősorban és főként tőlünk kerülhetnek német bevételre, mert földrajzi helyzetünk is ennek szab irányt és lehetőséget. A román gyümölcskivitelben is egyedül az alma és egyéb kemény gyümölcsök játszanak szerepet, mivel szemben tőlünk az értékeesebb friss gyümölcsök jutnak a birodalomba.

Ugyanez a helyzet a román behozatalban is. Nem érdektelen megfigyelni, hogy mely árucikkek közül milyen arányú bevétele van Romániának a mai Németbirodalom területéről. A legjelentősebb szerepe az üvegárúnak van: ebből a német behozatal az összes behozatalnak 80.3%-át alkotta. A festék 69.8%-a, a műszer 65.6%-a, a gépek és készülékek 63.5%-a, a nyersbőr 53.2%-a, a textilanyagok 34.8%-a származott a német birodalom mai területéről.

A német-román árucsereforgalom, annak ellenére, hogy a németek ugyancsak egy erősen agrárjellegű országgal állnak szemben, a románokra nézve mégis alig zárult aktívummal és közel sem olyanal, mint velünk szemben. Az intenzívebb magyar mezőgazdasági termelés bátran felveheti a versenyt még a németek által megszervezett és gátlóított román mezőgazdasági termeléssel is.

MAGYARORSZÁG SZEMPONTJÁBÓL különösebb jelentősége van még az olasz-magyar és ezzel kapcsolatban az olasz-német árucsereforgalomnak is. Ismeretes, hogy a tengelyállamok egymás között élénk árucsereforgalmat is bonyolítanak le. Ennek egyik legfőbb oka abban keresendő, hogy az abesszin háborúk idején alkalmazott szankciókat nem alkalmazó Németország olasz viszonylatban vezető szerephez jutott, amivel szemben Olaszország is tekintélyes mennyiséget és értéket exportál Németországba. Miután Németország forgalma sokkal szétágazóbb és Itália nyersanyagokban meglehetősen szegény, a külforgalom Németország számára jelent csak aktívumot. Az olasz behozatalban a németek egyötödöt jelentenek, a kivitelben azonban ennél is többet. A német bevétel értéke a tengelypolitika következtében 1934-től 1937-ig megduplázódott, ezzel szemben az olasz kivitel csökkent, úgyhogy az olaszoknak nagyon jelentős érdeke fűződik a forgalom fellendítéséhez.

Németországnak még mindig jelentékeny tengerentúli piacai következtében az olasz külforgalom sem jelent sokat. A német kivitelnek mindössze 6%-a, a behozatalnak 4%-a ment végbe olasz forgalomban

és a kapott anyagok között nem igen voltak olyanok, amelyekre a németek feltétlenül rá volnának szorulva. A politikai téren megerősödött barátságnak tehát gazdasági vonatkozásai nem igen jelentősek még ezideig, a jövő fejlődés az olaszokon múlik.

Magyarországnak a tengelyhatalmakkal lefolytatott árucserforgalma kétségkívül jelentős. Ha a Németbirodalom és Olaszország együttes behozatalát figyeljük, akkor megállapíthatjuk, hogy forgalmunknak 47%-a erre esett, figyelmen kívül hagyva az új német foglalatásokat és csak Ausztriát számítva ide. Ugyanekkor kivitelünk 52.3%-a ezekbe az országokba irányult és aktívumunk fokozatosan növekedett.

A magyar külforgalom számára a tengelybarátság tehát határozottan kedvező. A különböző területigazítások csak fokozzák kedvező helyzetünket, mert amíg pl. Ausztriából megszűnt faimportunk a behozatal értékét 85.4 millió pengőről 467 millió pengőre csökkentette, addig kivitelünkben csak a 99 millióról 94.9 millióra való minimális csökkenés látszik. A Szudétaföldnek, a cseh-morva protektorátusnak a német vámterületbe való bekapcsolása pedig még nagyobb javulást hozott. Erre vonatkozólag kiváló anyagot szolgáltat ismét a Statisztikai Tudósító, amikor az 1939. év első négy hónapjának külforgalmi adatait mutatja be.

Az 1939. év első négy hónapjának kiviteli értéke 191.5 millió pengő, a behozatali érték 161.1 millió, az aktívum értéke 30.4 millió. A kivitel 15.3 millióval múlja felül az előző esztendő ugyanazon négy hónapjának eredményét, a behozatal 29.7 millióval több, úgyhogy az aktívum értéke 13.4 millió pengővel kevesebb, mint egy esztendővel előbb volt.

Ha az 1939. év első négy hónapjának külforgalmi adatait országok szerint vizsgáljuk, akkor a német kapcsolatok értékét különösen felismerhetjük. Az 1939 első négy hónapjában a német birodalomból származó behozatal értéke 67 millió pengő, a kivitel értéke 93.2 millió. Az előző évhez viszonyítva mind a két oldal értéke emelkedett és az aktívum már 30.2 millió pengőre rúg, 6 millióval többre, mint egy évnek előtte.

Említésre méltó aktivitásunk a Németbirodalmon kívül az év első négy hónapjában csak Olaszországgal és Nagy-Britanniával volt. Olaszországgal szemben az aktívum és forgalom rohamosan emelkedett, mert behozatalunk értéke 10.9 millió pengő, kivitelünk értéke 26.1 millió pengő, tehát 15.1 millió pengős aktívum mutatkozik, a megelőző évi 2.9 millió pengővel szemben.

Nagy-Britanniával szemben mutatkozó aktívumunk értéke 1939 első négy hónapjában 2.1 millió pengő, ezenkívül százezer pengőben kifejezhető aktívum mutatkozott Svédországgal, Bulgáriával és Törökországgal szemben fennálló forgalmunkban. Passzív árucserforgalomban az Északamerikai Egyesült Államokkal vagyunk, ahonnan 4-5 millió pengővel több érték jött hozzánk, mint amit mi adtunk. Romániával szembeni árucserforgalmunk javult, mert behozatalunk értéke mintegy 10%-kal csökkent. Komoly jelenség, hogy Svájjal és Belgiummal szemben fennálló aktivitásunk megszűnt.

A magyar gazdaságpolitika harcában különös tekintettel kell lennünk állandóan a magyar-német árucserforgalomra, amelynek igen nagy lehetőségei vannak még, amennyiben sikerül szabad elhatározásunkat minden viszonylatban fenntartani.

Ugyanakkor azonban a magyar gazdaságpolitika fegyvereinek küzdeni kell a balkáni piacokért, ahol a fejlődésképes magyar ipar nagyszerű lehetőségeket kap. És küzdeni kell a szabad valutájú országok piaciért, mert nem elegendő aktivitásunk számszerű növelésével megelégedni, hanem bőségben kell alkalmas fizetőeszközök birtokába jutni exportunkért. A magyar gazdaságpolitikának nemes küzdelme kétségtelen nem könnyű feladat, de nem megoldhatatlan, mert a gazdag magyar föld termékeit mindenütt szívesen látják és területi megnagyobbodásunk után módunkban van behozatalunkat nagy mértékben csökkenteni.

Ruisz REZSŐ